

DEVELİLİ SEYRÂNÎ'NİN YERİN KATMANLARI HAKKINDA BİR DESTANI

Araş. Gör. Betül AYDOĞDU*

19. yüzyıl âşıklarından olan Develili (Everekli) Seyrânî, Türk halk şiirinin en önemli ve güçlü isimlerindendir. Âşık Seyrânî, Kayseri'nin eski ismi Everek olan Develi ilçesinde doğmuştur. Âşığın asıl adı Mehmet'tir. Develi'de Oruza Mahallesi Camii'nde imamlık yapan Cafer Efendi'nin oğlu olan Mehmet, ilk eğitimini babasından aldıktan sonra Develi'de bulunan Halasiye Medresesi'ne gitmiştir. Medrese eğitimini tamamlayan Mehmet'in, rüya görerek âşıklık yeteneği kazandığı halk arasında hâlen yaygın olarak anlatılmaktadır. Şairin âşıklık yeteneğini kazandıktan sonra İstanbul'a gittiği ve orada sanatını sergileyerek âşık muhitinde önemli bir yer edindiği ifade edilmektedir. Âşığın sivri dili dolayısıyla İstanbul'dan kaçırıldığı da dile getirilmektedir. Seyrânî'nin bir usta tarafından yetiştirilmediği ve kendisinin de bir çırığının olmadığı bilinmektedir.

Seyrânî devrinin önde gelen şairlerinden olması ve birçok sözlü kültür çevresinde bulunmasından dolayı çok çeşitli konularda eser vermiştir. Seyrânî'nin dinî-tasavvufi, beşeri ve ilahi aşk, gurbet, övgü, yergi vb. konulu birçok şiiri bulunmaktadır. Âşık özellikle devrinin

* Erciyes Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, KAYSERİ. E-posta: betulaydogdu@gmail.com.

yoğlaşmış kurumlarına ve bozulmuş düzenine karşı söylediği şiirlerle tanınmakta/hatırlanmaktadır.¹

Âşığın destan şeklinde eser vermekte oldukça başarılı olduğu görölmektedir. Özellikle heceli şiirlerini irticalen söylediği de göz önünde bulundurulursa âşığın sanatının ne kadar güçlü olduğu daha iyi anlaşılacaktır. “*Türk Edebiyatında Seyrânî Olgusu: Develili Seyrânî ve Eserleri (İnceleme-Metin)*” adlı tezde yerin katları ve dünyanın neyin üzerinde durduğunu konu edinen “Gör □āşı□ıñ nice □irfānı vardır” (Aydoğdu 2011: 956-961) ayak mısralı daha önce yayımlanmamış bir eseri vardır. Bu metin, Millet Kütüphanesi Ali Emiri Koleksiyonu'nda 34 Ae Manzum 62 numaraya kayıtlı olan yazmada yer almaktadır. Eser kayıtlarda "Divan" olarak görünmektedir ancak, içerisinde birçok şaire² ait şiir metni bulunmaktadır. Sırtı bez, yüzü ebru kâğıt kaplı, mukavva ciltli yazma, rika hatla yazılmış olup Seyrânî'ye ait 26 şiiri haizdir.

34 Ae Manzum 62'de yer alan “Gör □āşı□ıñ nice □irfānı vardır” ayaklı bu şiirin çeşitlenmesi bulunmamaktadır. Metin, destan şeklinde söylenmiş olup 47 dörtlükten oluşmaktadır. Abab-cccb-dddb-... şeklinde kafiyelenmiş olan metin 11’li hece vezniyle söylenmiştir.

Şiir metni, Özkul Çobanoğlu’nun destan tasnifindeki "Dinî ve Ahlakî Hayatla İlgili Destanlar" başlığında yer alan "Yaratılış Destanları" alt başlığına dâhil edilebilir. Bu başlıkta "[y]aratılışın sırlarına ve kozmolojinin metafizik telakkisine dayalı olarak yaratılış ve yaratan’ı konu edinen destanlar vardır" (Çobanoğlu, 2000, 68). Metin muhteva açısından incelendiğinde, şiirin, yerin yedi katını anlatan yedi ana bölümden oluştuğu görölmektedir. Şair, şiirin ilk dörtlüğünde kendisinin yedi kat yere ait "hikmet"ler söyleyeceğini belirtmiş ve böylece kendisinin ne kadar bilgili bir kişi olduğunu göstereceğini ifade etmiştir.

Eski kültürlerde evrenin yaratılışı, dünyanın bu evren içerisindeki yeri, dünyanın yapısı (kaç kattan oluştuğu) ile ilgili sorular halk muhayyilesinde yorumlanarak cevaplandırılmış ve bu

¹ Seyrânî hakkında ayrıntılı bilgi ve belgeler için bak.: Aydoğdu, 2011.

² Bu yazmada Eşrefoğlu Rumî, Şerif, Âşık Ömer, Zakirî, Raşit, Lutff'nin de şiirleri bulunmaktadır.

cevaplar etrafında da anlatılar oluşmuştur. Jean-Paul Roux'nun belirttiğine göre Orhun ve Ongin Yazıtları'nda gök ve yer "evren[in] iki ana bölge"sidir. Roux, yeraltında "üçüncü bir kozmik bölge"nin bulunmasıyla ilgili bir düşünceye dair bu kaynaklarda bir dayanağın bulunmadığını, ancak bu düşüncenin çok sonra oluşmuş olabileceğini de eklemiştir (Roux, 2011, 65). İsmail Taş da bu düşünceye katılmış ve yeraltına ait tasavvurların Uygur metinleriyle birlikte Türk kozmolojisine girdiğini ve böylece "üçlü bir evren anlayışının" oluştuğunu ifade etmiştir. Taş, göğün katları ve yerin katları "kabulü'nün Maniheizm ve Budizm'in kabulüyle birlikte düşünülmesi gerektiğini ifade etmektedir (Taş, 2011, 231).

Eliade, Altayların yeraltı hakkındaki tasavvurlarını şu şekilde aktarmıştır: "Yeraltının girişi Altaylılarca 'yerin duman deliği' olarak tasarlanır. (...) Bir tür simetri kaygısıyla Yer altı âlemi de Gökle aynı sayıda kata sahip olarak tasarlanmıştır. (...) Orta ve Kuzey Asya toplumlarının çoğu içinse [yeraltı] yedi veya dokuz katlıdır" (Eliade, 1999, 311).

Seyrânî'nin yerin katları hakkında bir destan söyleyeceğini belirtmesi ve bu katları tasvir etmesinden yola çıkarak Uygur döneminden günümüze kadar yer, yeraltı ve gök anlayışının devam ettiği, yeraltı ile ilgili düşüncenin 19. yüzyıla kadar yaşatıldığı ve bu düşüncenin zamanla ve kültürlerarası etkileşimlerle olgunlaştırıldığını düşünebiliriz.

Destanın ikinci dörtlüğünden itibaren yerin katları tasvir edilmeye başlanmıştır. İkinci dörtlükten 19. dörtlüğe kadar yerin en alt tabakası anlatılmıştır. Şairin verdiği bilgilere göre bu katta deniz vardır. Bu dünyada olan yani yeryüzünde görülen güneş ve ayın yedi kat aşağıda da devranı vardır. Yerin yedi kat altında bulunan denizde bir balık bulunmaktadır. Balığın bir 'yanı' bu dünya kadardır. Yani bu balık bu dünyanın en az iki katı büyüklüğünde olan bu balığın bir gözü mavi, bir gözü yeşil renklidir. Bir kemiği Kaf Dağı'na eşittir. Allah'ın izni haricinde bir şey yapmaz, dünyayı yıkmayı düşünmez. Acıkmayan ve susamayan bu balığın üzerinde taş ve mermer vardır. Bu mermerin ışığı/parlaklığı aydan daha fazladır. Bu taş balığın üstünde olmakla beraber, tıpkı üzerindeki bir elbise gibi, ona ağır gelmez. Bu taşın

eni ve yüksekliği bu dünya kadardır. Bu taş üstünde bakan bir öküz vardır. Bu öküzünde bir tırnağı Kaf Dağı kadardır. Buna nispetle de çimeni vardır öküzün. Öküzün boynuzları ise o kadar büyüktür ki bir ucu mağriptedir, bir ucu maşrıktadır. Öküzün dişleri kar gibi beyazdır, öküzün kendisi ise sarıdır. Alnının ortasında nişanı vardır. Bu iz/işaret *Kur'an-ı Kerim*'den bir ayettir. Ayetin başı 'hikmet'in içinde gizlidir. Ayağının altındaki taşın dili vardır ve tilavet etmektedir. Bu öküz, Allah'ın kudretiyle doymaktadır. Öküz silkinse dünyayı kaldırıp atar ancak Allah'ın lütfu sayesinde bunu yapmaz.

Şiire göre yedinci kat yani en aşağıdaki katta dikkat çekici bazı unsurlar bulunmaktadır: Dünya denizin içindeki bir balığın üzerindeki mermerin üstünde olan sarı öküzün boynuzundadır. Eski kültürlerde dünyanın neyin üzerinde durduğu fikri de yorumlanmıştır. Teleüt Türkleri dünyayı tabak gibi düz olarak düşünmüştür. Teleütlere göre bu tabağın dört kenarından dört 'gök' öküzün 'koşul'muştur (Ögel, 2010, 248). Bir Altay destanına göre ise dünya öküzler tarafından çekilen "çadırılı bir otağ gibi" görölmekteydi (Ögel, 2010, 248). Ögel, Kırgızlarda yer altında büyük bir 'okyanus' olduğu, bunun üzerinde ise çok kalın bir 'bulut'un dolaştığı görüşünün bulunduğunu aktarmıştır. Bulutun üzerinde ise bir 'kaya' ve onun üzerinde ise bir 'boz öküz' vardır (Ögel, 2010, 249). Gagauz Türklerinde de benzer bir düşünce görölmektedir: "yerin bir sarı öküzün boynuzları arasında olduğu ve bu öküz tarafından taşındığı; veya da deniz balığının sırtında durduğu"na inanılmaktadır (İsiumbeli, 2005, 210). Kayıkçı Kul Mustafa tarafından da dünyanın bir öküz tarafından taşındığı tasavvurunun dile getirildiği görölmektedir: "En aşağıda, büyük bir deniz vardı. Denizde, bir balık, balığın üstünde de öküz vardı. Dünya bu öküzün boynuzları üzerinde duruyordu" (Ögel, 2010, 249).³ Yine Anadolu sahasında, Yunus Emre'nin bir şiirinde "Öküz taşın üstünde taşı balık götürür/Balık suyun içinde binâsın yilden kodı" diyerek tıpkı Seyrânî'nin şiirinde bahsettiği gibi dünyanın öküzün sırtında, öküzün taşın üstünde, taşın balığın sırtında, balığın

³ Bu şiire ulaşamadığımız için, metin Ögel'in eserinden alıntılanmıştır.

bir denizin içinde olduğu düşüncesini yansıtmıştır (Torun, 2005, 28). Gülseren Özdemir, " Pir Sultan deyişlerinde çok eski zamanlarda ortaya atılan dünyanın bir öküzün boynuzunun üstünde durduğu göze çarpar. Ona göre sarı öküz salın, sal balığın, balık deryanın, derya ikrarın, ikrar imanın üzerinde durmakta ve Tanrı kudretine dayanmaktadır" demiştir ancak bu inanın yer aldığı şiir örneğini vermemiştir.⁴ Boratav'ın Musa Kâzım'dan aktardığına göre "Dünya yuvarlaktır. Bir Sarı-Öküzün boynuzları arasında durur. Bu öküzün 70000 ayağı vardır, her iki ayağı arası binlerce yıllık yoldur. Boynuzları yakuttandır. Öküz de bir kaya üstünde durur" (Boratav, 1997, 12). Yine Boratav M. Halit Bayrı'nın aktardığı bir inancı alıntılamıştır: "Öküz yakuttan dört köşe bir taşa basar; bu taş bir ateş üzerine, ateş de Tanrı'nın gücüne dayanır" (Boratav, 1997, 12).

Seyrânî'nin şiirinde bu tasavvurlar biraz daha detaylı bir şekilde anlatılmıştır: Balığın büyüklüğü, bir gözünün yeşil diğer gözünün mavi olması, öküzün tırnağının Kaf Dağı kadar olması ve buna nisbetle çimeninin bulunması, öküzün sarı renkli olması gibi ayrıntılı tasvirler yer almaktadır. Ancak burada dikkat çeken birkaç unsur daha vardır ki bu da düşüncenin İslamî açıdan şekillendirilmeye başladığına işaret eder niteliktedir: Öküzün alnının ortasında *Kur'an-ı Kerim*'den bir ayet yazılıdır, bu ayetin başı ise "hikmet"in içinde gizlidir. Ayrıca öküzün ayağının altındaki taş da tilavet etmektedir. Sözlükte 'tilavet' "Kur'an'ı güzel ve yüksek sesle, usulünce okuma" anlamına gelmektedir (*Büyük Türkçe Sözlük*, 2005, 1982). Buna göre taş, lisana gelmiş ve *Kur'an-ı Kerim* okumaktadır.

Bazı kültürlerde öküzün (veya balığın) oynaması hâlinde dünyada deprem olacağı inancı da bulunmaktadır (Ögel, 2010, 248; İusiumbeli, 2005, 210). Seyrânî'nin destanında ise öküzün hareketi kısıtlanmıştır. Öküz, dünyayı fırlatıp atmaya gücü yettiği hâlde Allah'ın lütfu sayesinde atmamaktadır.

⁴ Özdemir, Gülseren; "Pir Sultan Abdal'ın Deyişlerinde Animizmin ve İslamiyet Öncesi Eski Türk İnançlarının İzleri", http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/gulseren_ozdemir_pir_sultan_abdal_animizm_inanclar.pdf; s. 16.

Yerin yedinci katıyla ilgili dikkat çekici unsurlardan bir diğeri de yeryüzünde görünen güneş ve ayın yerin yedi kat altında da 'devranı'nın olmasıdır. Taş'ın belirttiğine göre yeraltı dünyası dokuz katlıdır ve her katta "[y]eraltına mahsus bir güneşten çıkan korkunç bir ışık" vardır (Taş, 2011, 230). Seyrânî'nin ifadesinden yeraltında da zaman kavramının olduğu anlaşılabilir; Seyrânî, bu katın aydınlık veya karanlık olmasına açıklık getirmemiştir. Yerin yedinci katının tasvirinden sonra şair altıncı katı anlatmaya başlamıştır. 19. dörtlükten 23. dörtlüğe kadar olan kısımda anlatılanlara göre bu katta ay ve güneş yoktur, her yer karanlıktır. Bu kattaki yaratıklar gece ile gündüzü bilmezler, ancak yüzleri ay ve güneş gibi parlaktır. Bunların yüzleri deve gibidir ve birbirlerinin üzerine yığılır/kümelenirler. Bu yaratıklar birbirine güvenir ve bunlarda erlik-dişilik yoktur.

Bu katla ilgili çok uzun ve detaylı bilgi verilmemiştir. Bu tabaka ile ilgili en belirgin özellik yüzleri nurlu ve deveye benzeyen yaratıkların bu katta yaşamasıdır. Yaşar Çoruhlu devenin "Türk mitolojisinde alp simgesi ya da bir ongun" olduğunu, "[ö]zellikle buğra denilen erkek develer kahramanlar tarafından töz olarak kabul edil[diğini]" belirtmiştir (Çoruhlu, 2006, 150). Çoruhlu'nun belirttiğine göre devenin "töz olma vasfının" İslamiyet'in kabulünden sonra da devam ettiğini, Karahanlılarda devenin "unvan ongunu" olduğunu ifade etmiştir (Çoruhlu, 2006, 150). Devenin "zaman zaman erken devirde ya da İslamiyetten sonra kanatlı olarak da tasvir edilmesi"nin 'töz olma vasfı' ve 'unvan ongunu' olması ile bağlantılı olduğunu da belirtmiştir (Çoruhlu, 2006, 151). Destan metninde ise yaratıkların yüzünün deve gibi olduğundan bahsedilmiş, cinsiyet özelliği taşımayan bu yaratıkla ilgili fazlaca bilgi verilmemiştir.

23. dörtlükten 26. dörtlüğe kadar olan bölümde âşık yerin beşinci katını anlatmıştır. Destana göre bu katta bir orman vardır. Allah bu katı da boş bırakmamıştır: Camıs görünüşlü yaratıklar bu katta yaşamaktadır. Bunların da mevsimlerden haberleri yoktur. Seher yeli vardır

burada ancak gece ve gündüz yoktur. Bu kattakiler aşkla gezerler. Bu yaratıkların da erkek ve dişilikleri hakkında rivayet edenlerin şüphesi vardır.

Bu kat hakkında da çok ayrıntılı tasvirler yapılmamıştır. Tıpkı altıncı kattaki yaratıklar gibi bu kattaki yaratıklar da cinsiyetsizdir. Ancak, bu kattaki yaratıklar bir alt kattaki deve görünüşlü yaratıklardan farklı olarak camıs görünüşlüdür.

Seyrânî 27. dördlükten 32. dördlüğe kadar dördüncü kat hakkında bilgi vermiştir. Burası da boş değildir. Bu katta 'misafir yaratıklar' vardır. Bu kattaki yaratıklar ahu suretindedir. Bunlar 'yügrek'⁵ ceylanlardır. Bunlarda da erkeklik ve dişilik yoktur. Bundan dolayı hayız ve lohusalık hâllerini bilmezler. Bu yaratıklar akan su gibi dolaşır. Karun'un bu kata düşmesinden korkarak sakınırlar.

Ögel Türk destanlarında "yerin ruhu" ile "dişi geyik" arasında bağlantı bulunduğunu belirtmiştir. Ögel, Çingiz Han destanı'nda geçen "'kurt gökten, ala-geyik Ho'ai Maral ise, yerden gelmişti'" sözüne dayanarak "kurt göklerin; Ala geyik ise yerlerin sembolü ve ruhu gibi" olduğunu ifade etmiştir (Ögel, 2010, 103). Ayrıca Ögel, Yestey Mongkö adlı Baraba-Om Türklerine ait bir masalda da "geyik-kız" tipinin görüldüğünü söylemektedir. Ögel'in verdiği bilgilere göre geyik-kız "yeraltının bittiği yerde oturuyordu". Masala göre geyik-kızı bir yiğit görür ve onu yakalamak üzere kovalar. Ögel, bu kovalamanın yeraltına doğru olduğunu da belirtmiştir (Ögel, 2010, 103). Saadet Çağatay ise "bazı varyantlarda geyi[ğın] cisim değiştirdiği gibi, geyik ve kız teşbihi[nin] (Bineger'de olduğu gibi) veya geyiğin sevgiliye giden bir elçi oluşu[nun] ve geyiğin daima dişi oluşu[nun] Türk halk edebiyatının her sahasında görün[düğünü]" ifade etmiştir (Çağatay, 2008, 418).⁶

Ögel'in verdiği bilgileri Seyrânî'nin destanı ile birlikte düşünülecek olursa, yerin dördüncü katında yaşayan ahunun, Türk düşüncesinde de var olan "yerin ruhu" ve "dişi geyik" imajlarıyla bağlantılı olduğu düşünülebilir. Ancak burada, Seyrânî'nin destanında yer alan

⁵ yügrük (yügrük): "Güçlü, çevik, çalışkan, eline ayağına çabuk" (*Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü*, 1979, 4325).

⁶ Geyik motifiyle ilgili ayrıntılı bilgi için bak.: Çağatay, 2008.

varlıkların cinsiyetsiz oldukları ve hatta "hayz ile nifaslık" bilmediklerinin söylenmesinden, şairin aktardığı bu varlığın eski düşünceyle bağlantılı olduğu ancak bu tipin zaman içerisinde hatırasının zayıfladığı veya eski düşünceye bağlı yeni bir imajın ortaya konulduğu bir ihtimal olarak karşımıza çıkmaktadır.

Şairin yeraltının dördüncü katıyla ilgili verdiği bir diğer bilgi de ahu suretli yaratıkların Karun'un düşmesinden korktuklarıdır. *Peygamberler Tarihi*'nde verilen bilgilere göre Karun, Hz. Musa'nın 'amcasının oğlu'dur ve 'büyük servet sahibi'dir. Aynı zamanda "Musâ ve Hârûn Aleyhisselâmdan sonra İsrail oğullarının en bilgilisi ve üstünü idi". Kıssaya göre Karun, bu üstün özelliklerine rağmen Hz. Musa'nın zekâtı emretmesinden sonra İsrail oğullarını Hz. Musa'ya karşı kıskırtır ve Hz. Musa'ya bir fahişe vasıtasıyla tuzak kurar. Hz. Musa, fahişeye Allah'ın adıyla yemin verince fahişe doğruyu söyler ve Karun'un kurduğu tuzak ortaya çıkar. Bunun üzerine Allah, Hz. Musa'ya yere istediği gibi emretmesini vahyeder. Hz. Musa yere Karun'u ve onun yanında yer alanları yutmasını emreder. Böylece Karun ve adamları yere batarlar. "Rivâyete göre, Karun ve adamları, Kıyamete kadar, her gün, bir insan boyu, yerin dibine geçirilmektedir" (Köksal, 2004b, 84-89). Destandaki ahu suretli yaratıkların Karun'un düşmesinden korkmalarının sebebi de Karun'un her gün bir insan boyu yerin dibine battığı rivayetiyle ilişkili olmalıdır.

Destanın 32-35. dörtlüklerde yerin üçüncü katı tasvir edilmiştir. Şair bu katın da boş olmadığını, bu katta tepesinde gözü olan insanların bulunduğunu söylemiştir. Yine bu katta tufanda Hz. Nuh'un boğulan/batan kavmi vardır. Bunlar bağışmaktadırlar. Bunlara Allah yer (mekân) vermemiştir, hepsi baştan ayağa üçüncü kata inmiştir. Burada iblis leşlerinden bir saray yapılmıştır ancak yıkılmıştır. Bu sarayın viranesi de bu kattadır.

Seyrânî bu kısımda Hz. Nuh ve Nuh tufanını işaret etmektedir. Hz. Nuh, "‘ülü’l-azm’ olarak adlandırılan beş büyük peygamberden biridir" (Harman, 2007, 226). Harman, "insanlar[ın] Hz. Nûh'a kadar tevhid inancıyla yaşamış, putperestli[ğin] ilk defa Nûh'un kavmiyle ortaya

çık[tığı]" rivayetini aktarmıştır. "Hz. Nûh, kavmini putperestlikten uzaklaştırıp tevhid inancına döndürmek için gönderilmiştir. (...) Nûh kavmini Allah'tan başkasına ibadet etmemeleri konusunda uyarılmış, aksi takdirde başlarına gelecek azabı kendilerine haber vermiştir (Nûh 71/1-4)" (Harman, 2007, 226). Hz. Nuh bütün uyarılarına rağmen "kavminin putperestlikten vazgeçmediğini görünce inanmayanları cezalandırması için Allah'a dua etmiş"tir (Harman, 2007, 226). Bu kavim "[g]öklerden boşanan yağmurların, yerlerden fişkıran suların selleri" altında kalarak helak olmuştur (Köksal, 2004a, 99), sadece Hz. Nuh'a inanlar kurtulmuştur (Harman, 2007, 226).

Seyrânî destanında Nuh tufanında boğulan kavmin yerin üçüncü katında olduğunu ve burada bağrıştıklarını söylemiştir. Seyrânî, Allah'ın onlara yer vermediğinden, bu kavmi cezalandırmak için onların tamamını yerin üçüncü katına indirdiğinden bahsetmiştir. Hz. Nuh'un kavminden bahsedilmesi ise destanda karşımıza çıkan İslamî unsur/atıflardandır.

Üçüncü katta olduğundan bahsedilen bir diğer unsur da "gözi tepesinde insan" olarak zikredilen ve muhtemelen Dede Korkut Hikâyeleri'nde de yer almış olan Tepegöz tipidir. Tepegöz Avrasya sahasındaki kültürlerin anlatılarında oldukça yaygın bilinen bir karakterdir (Üçüncü, 2002, 53). Üçüncü, bu motifin Moğol ve Japonları da içine alan geniş bir sahada görülmesini "bu motifin Asya kavimleriyle bir arada yaşadığımız bir dönemde ortaya çık[ma]" ihtimaline bağlamaktadır (Üçüncü, 2002, 54).

Türk kültüründe de birçok farklı anlatıda karşımıza çıkan bu karakter, *Dede Korkut Hikâyeleri*'nde bir insan ile bir peri kızının evlilik dışı ilişkisinden olmuştur. Tepegöz doğduğunda insan gibi değildir. Su üzerinde, bir nesne gibi durmaktadır. Gelen giden onu tekmeler. Oruz Koca'nın mahmuzunun değmesiyle torba gibi yırtılır ve içinden Tepegöz çıkar. Bu yaratığın tek gözü vardır (Ergin, 1997, 206-215). Bahaeddin Ögel, Tepegöz'ün doğduğu yerin bir pınar olmasından hareketle, Tepegöz ile yeraltı arasında bağlantı olabileceğine işaret etmiştir: "Tepegöz'ün doğum yeri, çeşme veya bir pınar başıdır. Pınar,

yeraltından gelen sular dolayısıyla, yeryüzü ile yeraltının bir kapısı veya bir bağlantı yeri gibi görülür". Ögel'in verdiği bilgilere göre "Güney Anadolu'daki Türkmen masallarında ise, Alageyik'in annesi, Kaf dağında yaşayan, Tepegöz adlı bir dişi devin oğluydu. Bayburt masallarında Tepegöz, bazan insan ve bazan da, dev olarak görünüyordu" (Ögel, 2010, 67). Ögel'in açıklamalarına dikkat edilirse, Tepegöz'ün, yeraltı ile bağlantılı düşünüldüğü görülecektir. Özellikle Türkmen masalında Tepegöz ile Alageyik arasında nispet olduğu düşüncesi ve Seyrânî'nin destanındaki ahu suretli yaratıklar ile tepegözün yeraltında yaşadığı rivayetleri birlikte düşünüldüğünde, daha anlamlı hâle gelmektedir. Tepegöz ve Alageyik'in yeraltına bağlı tipler olduğu ve Seyrânî'nin de yeraltını konu edinen destanında bu tiplere yer vermesi, kültürel devamlılık açısından önemlidir. Ancak, Seyrânî destanında Tepegöz hakkında bilgi vermemiştir. Sadece yerin üçüncü katında bulunduğundan bahsetmiştir. Bu katta olduğu söylenen yaratığın topluluk hâlinde veya tek başına olduğu hakkında da bilgi verilmemiştir.

Yerin üçüncü katında iblis leşlerinden yapılmış, viranesi kalmış bir saray bulunmaktadır. İsmail Taş, yeraltının "Erlık'in egemenliği altında" olduğunu ifade etmiştir (Taş, 2011, 230). Eliade ise bir şamanın yeraltına yaptığı yolculuk ritüelini anlatırken şamanın "dokuz yeraltı ırmağının ağızlarının da yer aldığı yedincide [yedinci katta], Erlık Han'ın taş ve siyah balçıktan yapılmış ve her taraftan sınımsız korunan sarayını gör[düğünden]" bahsetmiştir (Eliade, 1999, 233). Bu bilgilere göre eski Türk düşüncesinde yeraltının hâkimi olduğu düşünülen Erlık'e ait bir saray bulunmaktadır. Eliade'ın verdiği bilgilere göre bu saray oldukça korunaklı ve taş ile siyah balçıktan yapılmıştır. Seyrânî'nin destanda bahsettiği saray ise iblis leşlerinden yapılmıştır. Ayrıca bu sarayın kendisi de virane hâlinindedir. Destanda verilen bilgilerden iblis leşlerinden saray yapanın Nuh kavmi olup olmadığı anlaşılamamaktadır. Sarayın virane olması, eski Türk düşüncesinden uzaklaşmaya veya Allah'ın hiçbir yer

vermediği Nuh'un kavmi tarafından yapılmış bir sarayın çürüyüp virane olduğunun düşünülmesine işaret ediyor olabilir.

Yerin ikinci katı yani yeryüzünün hemen altındaki katta yer alanlar 36-40. dörtlüklerde anlatılmıştır. Bu katta çarşı pazar vardır. Yine bu katta bazı iki dinli ve deve kinli varlıklar vardır. Sünni cinlerin de bu katta olduğu rivayet edilmiştir. Her gün birbirlerini boyar, baştan ayağa birbirlerinin postunu soyar, birbirlerinin etini yiyerek doyarlar. Bağ ve bostanın olmadığı, kuzu ve koyunun olduğu bu katta bulunanlar derya suyunu içerler.

İslamî literatürde 'cin' "duyularla idrak edilemeyen, insanlar gibi Őuur ve iradeye sahip bulunan, ilahî emirlere uymakla yükümlü tutulan ve mümin ile kâfir gruplarından oluşan varlık türü" olarak tanımlanmaktadır (Şahin, 1993, 5). Şahin, İslamiyet öncesi Türk kültüründeki yeraltının hâkimi Erlik'in hizmetinde bulunan "kötü ruhlar" ile 'cinler'i bağlantılı olarak değerlendirmiştir. Şahin'in belirttiğine göre kötü ruhlar "insanlara her türlü kötülüğu yapmakta, onlara ve hayvanlara hastalık göndermektedir. Erlik'in karanlık dünyasına mensup bu ruhlara kara nemeler veya yekler denilmektedir ki yek Uygurca dinî metinlerde 'şeytan' anlamındadır. (...) Her türlü hastalık ve kötülüğün sebebi sayılan bu cinler Őaman tarafından hasta bedenlerden uzaklaştırılmaktadır" (Şahin, 1993, 7).

"Kur'ân-ı Kerîm'de verilen bilgilere göre cinler de insanlar gibi Allah'a kulluk etmeleri için yaratılmıştır. Cân insan türünün mevcudiyetinden önce yakıcı ve her Őeye nüfuz edici ateşten (nâr-ı semûm, mâric) halkedilmiştir. Cinlere de peygamber gönderilmiş, bir kısmı iman etmiş, bir kısmı kâfir olarak kalmıştır. Son peygamber Hz. Muhammed insanlara olduğu gibi cinlere de ilâhî emirler tebliğ etmiştir" (Kılavuz, 1993, 8). Kılavuz, birçok âlimin cinlerin de "doğan, yiyip içen, evlenip çoğalan, ölen ve hatta insanlarla ilişki kuran" varlıklar olduğunu kabul ettiğini aktarmıştır. Kılavuz'un belirttiğinde göre, kaynaklar cinlerin "dünyanın çeşitli bölgelerinde özellikle dağlık yerlerde, harabelerde, denizlerde, çöllerde, çöplüklerde ve

mezarlıklarda” yaşadığını ifade etmektedirler. Cinlerin “kendilerine özgü bir tarza beslen[dikleri]” Kılavuz tarafından belirtilmiştir ancak bu açıklanmamıştır (Kılavuz, 1993, 9). Seyrânî'nin destanında bahsi geçen "sünni cinlüler" Kılavuz'un açıklamalarında "iman etmiş" olan cinler olmalıdır. Şair bu grupların birbirlerini boyayıp, baştan ayağa birbirlerinin postunu soyup, birbirlerinin etini yiyerek doyduklarını söylemiştir. Ayrıca bu kattaki yaratıkların deniz suyu içtiği de Seyrânî tarafından dile getirilmiştir. Kılavuz'un, cinlerin beslenmesinin kendilerine özgü olduğunu söylediğini ancak açıklamadığını belirtmiştik. Seyrânî burada bu beslenmeye bir 'açıklama' getirmiştir. Bu açıklamanın halk arasındaki inanışlarla alakalı olduğu düşünülebilir. Çünkü Kılavuz bazı kaynakların "cinlerin yemek kokularıyla veya kemik vb. yemek artıklarıyla yahut hayvan dışkısıyla beslendiğini" aktardığını ancak bu görüşlerin pek de kabul görmediğinden bahsetmiştir (Kılavuz, 1993, 9).

Kaynaklarda cinlerin dünyanın çeşitli bölgelerinde yaşadığı belirtilmiştir. Ancak Seyrânî bu varlıkların yerin ikinci katında yaşadığını ifade etmiştir. Başka bir deyişle Seyrânî bu varlıkları yeraltına ait unsurlardan biri gibi yansıtmıştır. Bu anlayışın İslamiyet öncesi Türk toplumundaki 'kötü ruh' kabulleriyle ilgili olduğu düşünülebilir.

Seyrânî, destanında, son olarak yerin ilk katı yani yeryüzünü anlatmıştır. Âşığın 41-44. dörtlüklerde verdiği bilgilere göre bu katta gökyüzü vardır. Gökyüzü yıldızlar, güneş ve ay ile süslenmiştir. Hz. Âdem ile Hz. Havva Serendip'tedir. Medine'de ise 'Nebiler Sultanı' Hz. Peygamber vardır. Burada yetmiş iki buçuk millet bulunur, hepsinin de bir yerde vatani vardır. Bu katla ilgili son olarak da Allah'tan, ömrünü bereketli kılmasını istediği padişah Sultan Mahmut'tan bahsetmiştir.

Peygamberler Tarihi'nde verilen bilgiye göre Hz. Âdem ve Hz. Havva yaratıldıktan sonra Cennet'te her türlü nimetten yararlanmaktaydılar. Allah onlara sadece bir ağacın meyvesini yasaklamıştı. Şeytan, onlara yaklaşarak onları bu meyveden yemeleri için kandırdı. Meyveyi yedikten sonra Allah, Hz. Âdem ve Hz. Havva'yı yeryüzüne indirdi. Hz. Âdem 'Hindistan'da

'Nevz' veya 'Bevz' Dağı'na, ki bu dağ Hindistan'da Serendip'te bulunmaktadır, indirilmiştir. Hz. Havva ise 'Cidde'ye indirilmiştir (Köksal, 2004a, 29-37).

Seyrânî destanında Hz. Âdem'in Serendip'te 'Nevz' veya 'Bevz' Dağı'na indirilmesi ve orada yaşamlarına işaret etmiştir. Destanda Hz. Peygamber'den de "nebler sultanı" olarak bahsedilmiştir.

Yeryüzünde yetmiş iki buçuk milletin yaşadığı ve yeryüzünde her milletin kendi vatanının olduğunu söyleyen Seyrânî, destanın 44. dörtlüğünde Sultan Mahmut'a (II. Mahmut olmalıdır) dua ederek, destanda yerin katlarını anlatmayı tamamlamıştır.

Âşık 45. dörtlükten itibaren kendisinin âşıklık gücünü övmüştür. Birçok kişinin âşık olduğunu iddia ettiğini ancak hiçbirinin böyle bir destanın bulunmadığını söyler. Şair, halk arasında 'pespaye'⁷ bilinmesine karşın kendisinin destan düzenlemekte mahir olduğunu ifade eder.

Destana genel olarak bakıldığında metinde İslamiyet öncesi Türk inanış ve kabullerinden izler ve kabuller ile İslamî unsurların bir arada yer aldığı görülmektedir. Özellikle bazı kavramların mitolojik göndermelerinin olması 19. yüzyılda söylenmiş ve İslamiyet dairesinde verilmiş bir destanda kültürel kodların nasıl yaşatıldığı ve aktarıldığının görülmesi açısından önemlidir. Destanda en uzun olan bölüm, yerin 7. katının anlatıldığı kısımdır. Buradaki mitolojik unsurların (deniz, öküz, balık, taş) bazılarında görülen İslamî işaretler (öküzün başındaki ayet, taşın tilavet etmesi) destandaki Türk kültürüne ait kodların İslamiyet ile yeniden yorumlandığını düşündürmektedir. Yine benzer bir şekilde ahu suretli yaratıklar ile geyik motifi, 'sünni cinler'in yeraltında yaşaması gibi unsurlar, kültürel derinliği olan motiflerin İslamiyet çevresinde kültürel anlamda dönüştürülerek şekillendirildiğine işaret etmektedir.

Destanda Tepegöz motifinin bulunması da oldukça dikkat çekicidir. Burada Tepegöz'den yeraltında yaşayan varlıklardan biri olarak bahsedilmiş, ancak Tepegöz'e dair ayrıntılı bilgi verilmemiştir. Tepegöz'ün yeraltında yaşadığının ifade edilmesi de önemli bir ayrıntıdır.

⁷ pespaye: "Alçak, soysuz, aşağılık" (Büyük Türkçe Sözlük, 2005, 1600).

Destanda Türk kültürüyle ilgili unsurların yanı sıra, İslamiyet kaynaklı kıssalara da atıflar yer almaktadır. Hz. Nuh'un helak olan kavmi, Karun'un yere batması hakkındaki kıssalar yeraltı ile bağlantılı olmalarından dolayı destan metninde yer almaktadır. Ancak destanda her katta yaşayan yaratıkların ayrı ayrı zikredilmesine dikkat edilecek olursa, şairin bu kıssaları seçmekle kalmayıp, destan metni içinde kısa kahramanlarını belli katlara yerleştirerek destanı kurguladığını da düşünmek mümkündür.

Bu destanın icra bağlamı da göz önünde bulundurulursa, Seyrânî'nin sanatkârlığını övmesi ve kendi âşıklığını ispat etmeye çalışmasından metnin dinleyici kitlesi karşısında icra edildiği düşülebilir. Âşık sadece yerin katlarını dinleyiciye aktarmamış, 47 dörtlülük bütünlük arz eden metin söylemiştir. Bu söyleyiş içerisinde bazı dörtlülüklerde zor kafiyeler seçerek kendi sanatına da dikkat çekmiştir. Başka bir deyişle destanı didaktik bir anlatımla bırakmamış, sanatla süslemiştir. Seyrânî'nin heceli şiirlerini irticalen söylediği de dikkate alındığında, âşığın söyleyiş gücünün oldukça üst bir seviyede olduğu anlaşılacaktır.

Bir topluluk, bilinçaltındaki ve bilinç seviyesindeki düşünce, inanç, yorum, his ve tecrübelerini somut veya soyut eserlerle nesilden nesle aktarır. Bu eylem, topluluğun kültürel devamlılığını sağlamasının yanı sıra kendisini diğer topluluklardan farklı kılan yönlerini vurgulaması açısından da oldukça önemlidir. Dinleyici kitlesi karşısında icra edilen bu destanda Türk kültürünün Orta Asya'dan getirdiği unsurlar ile İslamî unsurlar bir arada kullanılarak kültürel anlamda devamlılığın sağlanmasına katkıda bulunulmuştur.

Kaynakça:

- Aydoğdu, Betül (2011) “*Türk Edebiyatında Seyrânî Olgusu: Develili Seyrânî ve Eserleri (İnceleme-Metin)*”, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, (Dan.: Prof. Dr. İsmail Görkem), doktora tezi.
- Boratav, Pertev Naili (1997) *100 Soruda Türk Folkloru*, İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Büyük Türkçe Sözlük* (2005) Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Çağatay, Saadet (2008) "Halk Edebiyatında Geyiğe Dair Bazı Motifler", *100. Doğum Yıldönümüne Armağan Prof. Dr. Saadet Çağatay'ın Yayınlanmış Makaleleri*, (Yayına Hazırlayan: Aysu Ata), İstanbul: Ayaz Tahir Türkistan İdil-Ural Vakfı Yayınları, c. 2, s. 410-431.
- Çobanoğlu, Özkul (2000) *Âşık Tarzı Kültür Geleneği ve Destan Türü*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Çoruhlu, Yaşar (2006) *Türk Mitolojisinin Anahatları*, İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Eliade, Mircea (1999) *Şamanizm İlkel Esrime Teknikleri*, (Çev.: İsmet Birkan), Ankara: İmge Kitabevi.
- Ergin, Muharrem (1997) *Dede Korkut I Giriş-Metin-Faksimile*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Harman, Ömer Faruk (2007) “Nüh”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi, c. 33, s. 224-227.
- İusiumbeli, İrina (2005) "Gagauz Türklerinin Mitolojisi Üzerine Bir Deneme", *Millî Folklor*, Yıl: 17, S. 68, s. 208-221.
- Kılavuz, Ahmet Saim (1993) “Cin: Kelâm”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi, c. 8, s. 8-10.
- Köksal, Mustafa Asım (2004a) *Peygamberler Tarihi*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, c. I.

- Köksal, Mustafa Asım (2004b) *Peygamberler Tarihi*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, c. II.
- Ögel, Bahaeddin (2010) *Türk Mitolojisi (Kaynakları ve açıklamaları ile destanlar)*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, c. II.
- Özdemir, Gülseren; “Pir Sultan Abdal’ın Deyişlerinde Animizmin ve İslâmiyet Öncesi Eski Türk İnançlarının İzleri”, http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/gulseren_ozdemir_pir_sultan_abdal_animizm_inanclar.pdf- 27.03.2012.
- Roux, Jean-Paul (2011) *Eski Türk Mitolojisi*, (Çev.: Musa Yaşar Sağlam), Ankara: BilgeSu Yayıncılık.
- Şahin, M. Süreyya (1993) “Cin: Dinler Tarihi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi, c. 8, s. 5-8.
- Taş, İsmail (2011) *İslam Öncesi Türk Düşüncesinde Kozmogoni-Kozmoloji*, Konya: Kömen Yayınları.
- Torun, Ali (2005) “Yunus Emre ve Halk Kültürü”, *Millî Folklor*, Yıl: 17, S. 68, s. 18-31.
- Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü* (1979) Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, c. 11.
- Üçüncü, Kemal (2002) “Tepegöz Masalının Trabzon Varyantı Üzerine Bir Değerlendirme”, *Trabzon ve Çevresi Uluslararası Tarih-Dil-Edebiyat Sempozyumu 03-05 Mayıs 2001*, Yayına Hazırlayanlar: Mithat Kerim Arslan, Mevhibe Coşar, Kemal Üçüncü, Trabzon: Trabzon Valiliği İl Kültür Müdürlüğü Yayınları, c. II, s. 53-59.

Ek:

GÖR □ĀŞI□İŃ NİCE □İRFĀNİ VARDIR

1. Saña □āşı□lğı icrā eyleyim

□Āşı□lğıñ yolu erkānı vardır

Yedi □at yirlerden □ikmet söyleyim

Gör □āşı□iñ nice □irfānı vardır

2. Her □āşı□ añlamaz eş□ār-ı sırrdan

Almadı□dan □oñra himmeti pirden

Diñle [sen] esrārı yedinci yerden

Va□fi mümkün degil □ummānı vardır

3. Eşcār-ı diliñde yetür şemeriñ

Ġayretile □oşana gör kemeriñ

Bu dünyāda olan şems [ü] □ameriñ

Heft zemin ta□tda devrānı vardır

4. Sen nār kimseye □atma şer yanıñ

□ardı □aş□ [u] sevdā dilā her yanıñ

Heft zemin ta□tda olan deryānıñ

Güş it kim ne resme evzānı vardır

5. □ıfillar □arz ider māderden memek

Māder peder olan ço□ çeker emek

Deryāda □al□ itdi □udā bir semek

Bir bu dünyā gibi bir yanı vardır

6. Bir çeşm[i] sebzedir bir çeşm[i] māvi

Bir sünigi Kūh-i □āf'a müsāvi

□al□ etmemiş olsa Yāradan kāvi

Getürir dünyāyı dermānı vardır

7. Anda yo□ □ālı□'iñ izninden çı□ma□

Gelmez □ā□ırına dünyāyı yı□ma□

Ne teşnelik bilür □od ne acı□ma□

Aña □a□□'iñ öyle fermānı vardır

8. Saña menşūr idem sim ile zeri

Eger keşf olursa hidāyet deri

Diñle semek üzere seng [ü] mermeri

Anıñ ne vechile beyānı vardır

9. Güş eyle ref□ ola □albiñ riyāsı

Bir bu cihān olmaz anıñ □ıyāsı

Envār-ı □amerden ço□dır ziyāsı

□anmağıl bir zerre no□□ānı vardır

10. Dimez kimse baña bir ğazel çağır

□uymaz □a□i□ati □amā□ □ağır

□anma □aş semege birdir hem ağır

□anki bir cismiñ □aftānı vardır

11. □ullı□da mu□im ol ta□di□ it dini

Ref□ it ey mu□annid □albiñden kini

Bir bu dünyā deñlü o □aşıñ ini

Bir bu dünyā deñlü fev□ānı vardır

12. Pervâne çevriler kendin ya□ar a

Düşini bu âteş başdan çı□ara

Biz gelelim □aş üstinde ba□ara

Ol öküziñ nice iskâmı vardır

13. Yine □al□alandı gönül ırmağı

Tevâtir eglemek bu nu□□-ı □ağı

Bir Küh-ı □âf deñlü her bir □ırnağı

Anıñ aña göre çimâni vardır

14. Boynuzınıñ va□fi budır ta□□i□de

İşbu Sırrullahı tefri□de

Birisi mağribde biri maşrı□da

Sırr-ı Beytullah'da gerdâni vardır

15. Diñle nu□□ım □albiñ pasın arıdır

A□ dişleri □anki şitâ □arıdır

Ā□zâsınıñ cümle rengi □arıdır

Ānlu ortasında nişâni vardır

16. Ey dilâ bu esrâr şeddini □oşan

Gün olur virirsin dilden dile şân

□orarlarsa nedir □aceb ol nişân

Yazılmış bir âyet □ur□ân'ı vardır

17. □ikmet içre mes□ür âyetiñ başı

□a□□ası pâyınıñ altında □aşı

Anıñla zab□ider ey din □ardaşı

□aş tilâvet eyler lisâni vardır

18. Erenler bu sırrı böyle buyurur

Ehl-i diller gâfillere □uyurur

□al□anı □udretinden doyurur

Lu□file □ücceti burhâni vardır

19. □İnd-i □a□□'da ço□dır lu□fila □a□â

Silkinse dünyâyı □aldurup ata

Bi[z] gelelim imdi altıncı □ata

Anıñ ne vechile tıbyâni vardır

20. Felek ursa gerek sineme bir o□

□âfiye bulursam □ikâyetim ço□

Bir □ulmet □âlemi şems [ü] □amer yo□

□anmağıl a□kâm-ı zindâni vardır

21. Bir ma□lū□ □al□ itmiş diñle bu sözi

Bilmez anlar gice ile gündüzi

Her biriniñ şems [ü] □amerdir yüzi

Rüylarınıñ mâhitâbâni vardır

22. □anmağıl bir eder □ayılır anlar

Birbiri üzere □ayılır anlar

□üret-i cemelden yayılır anlar

□anmağıl anlarıñ cevbnâni vardır

23. Anlar birbirine gâyetle emîn

Mâde[r]lik nerlik yo□eyler yemin

Bundan böyle na□lim beşinci zemîn

Bir    lem g  yetle ormanı vardır

24. Bu na  limi bir kimseler   uymamış

Na      l-ı s  lifden na  li uymamış

  ud   ol    lemi    li   oymamış

Camus hey  etinde   av  yı vardır

25. Bilmez anlar yaz u   işi bah  rı

  al   itmiş anlara b  d-ı se   r  

Anları   da yo  dur leyl    neh  rı

Anları     aş  ıla cevln  ı vardır

26. Ba  zı    fıye var   aş perkliginde

  Ar  zı zif  fı gerdekliginde

Anları   da dişi erkekliginde

R  vi-yi esr  r  n   g  m  nı vardır

27. Bunda d  rdinciden di  le cev  bı

Eger keşf olursa g  yet [de] b  bı

Ref   olursa setr-i beytten   ic  bı

   hir b   mdan   ay  nı vardır

28.    limi  n   ulminden g  n  l   oş degil

Bu d  ny  da her u  anlar   uş degil

D  rdinci   at yerde    li boş degil

Anı   da ma  l  -ı mihm  nı vardır

29. Bunda   ikr olunur bir nu  -ı mesb  

G  r nice esr  r ag  h bu ma  ş  

  h      retinde andaki ma  l  

Beğ  yetle y  grek ceyr  nı vardır

30. D  d-ı   a  'dır bu dery  da g  vv  lı

Anlar da bilmez   ayz ile nif  slı

Bulınmaz anlarda   eker    in  slı

  ab   ile vallahi   ayr  nı vardır

31 .D   im serlerine ba  ınur anlar

M  -yı c  ri gibi a  ınur anlar

   r  n d  şer dey   a  ınur anlar

Kimisini  n   avfla pinh  nı vardır

32. Ey dil   mu  im ol s  nnet [  ] farza

  a  m heves etme cehtile   arza

  mdi biz gelelim   çinci   arza

ş  kr it   a  'a lu  f [u] erz  nı vardır

33.   ayy  dveş vechi  ne al niş  ng  hı

Farsice bil  rsi  n   ay yek d   seyi

  çinci   at yeri   anmağıl tehi

G  zi tepesinde ins  nı vardır

34.   dr  ki  n varisa fevt etme yevmi

Ed   it   al  t     uta g  r   avmı

   f  nda gar   olan N    Nebi   avmı

  çinci   at yerde efğ  nı vardır

35. □a□□ Nū□'ın □avmine virmedi arāy

Üçinci □at yire indi serāpāy

İblis leşlerinden yaptı bir sarāy

Çürüyüp yı□ıldı virānı vardır

36. İkinci zemine geldik ba□alım

Göñüller □a□rına şem□a ya□alım

□a□be felek □aydı bir bir □a□alım

Serimiñ bir gitmez dumanı vardır

37. Ey dilā artursın Mevlā neşātñ

Felek bendin alur payından atñ

Pirleriñ irşādı ikinci □atuñ

Çārşuyı pāzārı dükkānı vardır

38. Bulmur bir □a□ım iki dinlüler

Bir ma□lū□ var olar deve kinlüler

Cem□ olmuş bir fir□a sünni cinlüler

Herkesiñ bir günā elvānı vardır

39. Birbirlerin günāgün boyarlar

Serden pāya □adar postun □oyarlar

Birbiriniñ lahmin yiyüp □oyarlar

Ne bir bağ ne de bir bostānı vardır

40. Hem □u□usu vardır hem de □oyunu

Birisi adama virmez boyunu

Bu □ālemda a□an deryā □uyunu

İçerler □an gelüp cihānı vardır

41. Çı□up birincide dürdüñ semāyı

Müzeyyen nücüm güneşle ayı

Serendib'de bil Ādem'le □avvā'yı

Medine'de Nebi Sul□ānı vardır

42. Gāhi burca gelür □āver □olanur

Kimi yavrım deyü ağlar yolınur

Yetmiş iki buçuk millet bulunur

Her birin bir yerde ev□ānı vardır

43. □a□n idenler itsün □ā□ırım □oşdır

Böyle bir eseri kimler □omuşdır

Allah bir Resül □a□□ cümlesi boşdır

□udā'nıñ lu□f [u] i□sānı vardır

44. □a□□ na□ib eylerse □acc ile zekāt

Budır cihān içre ma□bül-i rekāt

Lem Yezel □ömrine virsin berekāt

Sul□ān Ma□mūd nāmda bir □ānı vardır

45. □Aş□ şatırbāndır serimden yider

Ne bezme dilerse getirir gider

Ço□ kimse da□vā-yı □āşı□lı□ ider

□an□ısınñ böyle destānı vardır

46. Kime var ziyānım ey merd dilir

Bay [u] gedā bizi pespāye bilir

Tertib-i destān[ın] □a□□ından gelir

Müslim *Everekli Seyrāni* vardır

47. *Seyrāni* söyledi zeminiñ sözün

Bi□amdilillah □ālı□ açdı cān gözün

Kimseniñ □a□nından çevirmez yüzün

Ölünceye □adar meydānı vardır

